

Л. Н. САРАФІНЧАН, Ю. С. БОРИСОВ. РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ РУМУНІЇ ПІСЛЯ ВСТУПУ ДО НАТО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Румунія посідає важливе місце серед країн Центрально-Східної Європи. Вступ Румунії до ЄС (2007 р.) вважається її значним досягненням у сфері міжнародних відносин. Після вступу Румунії до Європейського Союзу, країна отримала низку нових можливостей розвитку політичних та економічних умов життя і наблизилась до рівня найрозвинутіших держав ЄС.

Ключові слова: економічне співтовариство, об'єднання, інтеграційні процеси.

Румыния занимает важное место среди стран Центрально-Восточной Европы. Вступление Румынии в ЕС (2007) считается ее значительным достижением в области международных отношений. После вступления Румынии в Европейский Союз, страна получила ряд новых возможностей развития политических и экономических условий жизни и приблизилась к уровню наиболее развитых государств ЕС.

Ключевые слова: экономическое сообщество, объединения, интеграционные процессы.

Romania has a special place among the countries of Central Europe. Romania joined the EU (2007). It considered a significant achievement in international relations. After Romania joined the European Union, the country received a number of new possibilities of political and economic conditions and closer to the level of most developed EU countries.

Key words: economy community, union, integration processes.

Інтеграція до Північноатлантичного альянсу стала великим успіхом в історії Румунії після 1985 р. Вхідження до НАТО відбувалося на основі національної єдності й означало приєднання до євроатлантичної сім'ї, яка поділяє спільні цінності, цілі та інтереси. Членство в НАТО – це набуття гарантій безпеки і стабільності набагато вищого рівня проти того, що Румунія мала протягом усієї своєї історії. Звичайно, це позитивно позначається на добробуті країни, її престижу та вагомості на міжнародній арені.

Вступ до НАТО фундаментально змінив статус Румунії на європейському й міжнародному рівні. Членство в альянсі дало змогу безпосередньо впливати на процес ухвалення економічних рішень на євроатлантичному просторі. Для політичних і бізнесових кіл інтеграція Румунії до НАТО означала міжнародне визнання та успішність започаткованого у 1989 р. процесу демократичної трансформації країни в політичній, військовій та економічній сферах. Набувши членства в альянсі, Румунія продемонструвала, що вона є демократичною державою, яка є економічно й політично безпечною, передбачуваною та стабільною. Для бізнесменів це стало індикатором того, що їхні інвестиції в Румунії будуть захищені, тож можна не хвилюватися за їхню долю.

Починаючи з 1990 р., інтеграція до НАТО визначалася як стала мета румунської зовнішньої політики, що мала підтримку як населення, так і політикуму. Значних успіхів у інтеграційному процесі вдалося досягти завдяки змінам у румунському суспільстві, – реформам у політиці, армії, економіці, громадянській сфері.

© САРАФІНЧАН Любов Ністорівна – асистент кафедри міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

© БОРИСОВ Юрій Сергійович – здобувач кафедри міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

У післяінтеграційний період покращення в Румунії відзначало 85% населення¹. Такі високі показники можна оцінювати як результат того, що румунські громадяни вважали природним повернення Румунії до євроатлантичної спільноти та цінностей, які поділяли довгий час, до моменту встановлення в країні комуністичного режиму. Процент підтримки євроінтеграційного процесу дещо знизився після вступу Румунії до Альянсу, зокрема через те, що громадську увагу та енергію було змінено в площину інтеграції до ЄС.

Приєднання до НАТО спричинило процес модернізації та реструктуризації промисловості відповідно до засад ринкової економіки. Деякі компанії, не спроможні раніше адаптуватися до законів ринкової конкуренції, були реструктуризовані й у такий спосіб домоглися прибутковості.

Досягнення натовських стандартів допомогло Румунії наблизитися до ЄС, оскільки обидві організації сповідують спільні цілі, принципи та критерії поведінки. Розвиток демократичного суспільства, визнання верховенства права, існування функціональної ринкової економіки, боротьба з корупцією, захист прав національних меншин, – це саме ті критерії, що їх мають поділяти кандидати на членство як у НАТО, так і в Європейському Союзі.

У громадській думці Румунії утвердилося переконання, що реформи в перелічених вище сферах потрібно проводити не тому, що цього вимагає НАТО чи ЄС, а тому, що вони необхідні для реконструкції та модернізації румунського суспільства. Інтеграція до цих структур стала стимулом для подолання перешкод, які могли виникнути на шляху такої трансформації.

Саміт НАТО, що відбувся у Ризи в листопаді 2006 р., продемонстрував, що альянс проходить важливий етап у визначенні своєї ролі в міжнародній архітектурі світової безпеки з урахуванням нинішніх складних реалій. Йдеться про нові, більш технічні конфлікти, що територіально наблизилися до країн НАТО, про поширення терористичних угруповань та зброї масового знищення. Виступаючи в ролі регіонального голосу в європейському контексті, Румунія приділяє особливу увагу зазначеним питанням у рамках альянсу, підтримує реформи, які дадуть можливість адекватно реагувати на загрози, що виникають у цьому столітті.

Після вступу Румунії до ЄС, країна отримала низку нових можливостей розвитку політичних та економічних умов життя і наблизилася до рівня найрозвинутіших держав ЄС. Європейські стратегічні програми розвитку та фонди направили свою діяльність на покращення рівня життя пересічних румунів, сьогодні європейських громадян. У період європейської інтеграції та особливо в її перший рік Румунія доклала значні зусилля для реорганізації структурних та політичних установ для того, щоб відстоювати перед провокаціями та скористатися перевагами статусу держави-члена Європейського Союзу.

Серед основних досягнень у політичній організації Румунії після вступу до Європейського Союзу варто відзначити адміністративне реформування². Здатність політичних та адміністративних установ адаптуватися до вимог та змін у середовищі країни є найважливішим пріоритетом цієї реформи. Вона здійснювалася як на центральному так і на локальному рівнях, і мала за мету створення та розповсюдження відкритої політики та національних нормативних актів, відповідно до стандартів ЄС, та створення адекватного установчого колективу для здійснення процесу адміністративної та фінансової децентралізації. Досягнення цієї мети дало можливість прийняття та використання нових методів та інструментів для здійснення внутрішньої та зовнішньої політики.

Завдяки членству в ЄС Румунія отримала такі переваги: новий статус на міжнародній арені; можливість реформування політичного сектору та спрямувати його до єдиної європейської політики; надходження від ЄС фінансової допомоги для реформування країни та її наближення до стандартів ЄС; інновація всіх державних структур; забезпечення зайнятості працездатного населення, зростання виробництва; можливість впливати на процеси які відбуваються не тільки в рамках ЄС, але й поза його межами; нові умови для розвитку економіки та культури.

У грудні 2009 р. було оголошено попередні результати президентських виборів у Румунії, на яких із невеликим відривом здобув перемогу чинний глава держави Траян Бесеску. Результати екзит-полів, які майже одноставно свідчили про перемогу Мірчі Джеоане, не включали результатів голосування на закордонних дільницях, де до урн прийшло понад 147 тис. громадян Румунії³, близько 80% яких підтримали Траяна Бесеску. У Молдові на 13 дільницях проголосувало близько 12 тис. виборців, 95% яких підтримали чинного президента. У результаті Бесеску відірвався від свого конкурента майже на 75 тис. голосів⁴.

На цьому етапі остаточну долю результатів президентських виборів мав вирішити Конституційний суд Румунії. Згідно з уже усталеною традицією, практично кожні вибори в Румунії (президентські, парламентські, місцеві) завершуються серйозними політичними скандалами, проте це не спричиняє перегляду результатів виборів. Отже, Траян Бесеску залишився президентом Румунії ще на один строк.

Не викликає сумнівів, що перемогу на виборах Т. Бесеску принесли саме громадяни, які прийшли на закордонні дільниці в Італії, Іспанії, Німеччині і Молдові. Без їхньої активної підтримки переобрання чинного президента було б проблематичним, з урахуванням досить сильної внутрішньої критики на його адресу з приводу високого рівня корупції в країні, неефективності заходів для подолання Румунією наслідків світової фінансово-економічної кризи тощо. Враховуючи викладене, можна прогнозувати, що команда Т. Бесеску в післявиборний період може трохи вгамувати публічну риторіку, проте продовжить практичну діяльність для підтримки закордонних румунів, масової паспортизації жителів Молдови, Буковини і Південної Бессарабії.

Нині люди в Молдові і Україні стоять у чергах за румунським громадянством не через велику любов до Румунії, а можливість вільно пересуватися територією Євросоюзу, збільшити свої конкурентні переваги на європейському ринку праці (не секрет, що зарплати громадян ЄС іноді в рази вищі, ніж ті, на які може розраховувати, скажімо, громадянин України, котрий виконує таку саму роботу). Але в умовах можливого збільшення диференціації соціально-економічного становища в країнах ЄС і за межами його східних кордонів питання громадянства однієї з країн, які входять в елітний клуб, може набути зовсім іншого звучання. Вже через 10-20 років наявність у більшості жителів Молдови румунського громадянства може стати не меншою проблемою для збереження державності цієї країни, ніж, наприклад, проблема Придністров'я. Ослаблення державності Молдови або загроза її розпаду, в свою чергу, може створити значні виклики і загрози національній безпеці України.

Звісно, не треба перебільшувати загрозу румунської гуманітарної експансії в Молдові та окремих регіонах України, а також нагнітати румунофобські настрої. Матеріальні та людські ресурси Бухареста на цьому напрямку ще значною мірою обмежені. Та й у Молдові більшість населення не поспішає об'єднуватися з Румунією, де молдован часто розглядають як молодших «заблуканих» братів.

Проте, вибудовуючи стратегію реалізації своїх національних інтересів у регіоні, новий тандем, у якому віднедавна почали посилено працювати владні еліти Румунії і Молдови, може бути використаний Росією і Придністров'ям для подальшого збереження неврегульованого конфлікту під маркою неминучості сповзання Кишинєва в політичну орбіту Бухареста. Крім того, можлива ставка Кишинєва на розвиток особливих відносин з Румунією, може загальмувати процес розв'язання двосторонніх українсько-молдовських відносин, а також подальший можливий перехід України і Молдови до етапу стратегічного партнерства з метою об'єднання зусиль двох країн на шляху до європейської інтеграції⁵.

У Румунії та Молдові вибори президента відбулися з різницею в один день. В Молдові парламент не зміг скористатися другою і останньою спробою обрати президентом країни кандидата від мажоритарного альянсу «За європейську інтеграцію» Маріана Лупу, і тепер цю республіку, відповідно до чинної конституції, очікують другі за ліком дострокові парламентські вибори.

У Румунії ситуація також досить неоднозначна – прихильники Мірчі Джеоане, котрий програв вибори, опротестовують результати всенародного голосування в конституційному суді Румунії, передавши в центральне виборче бюро понад 136 тисяч доказів зареєстрованих порушень, що, до речі, майже вдвічі перевищує перевагу голосів між Траяном Бесеску та його опонентом⁶.

Керівництво партій, які входять до альянсу, мінімум місяць вели негласну підготовку до дострокових виборів у парламент. Молдовський прем'єр Влад Філат та спікер парламенту Міхай Гімпу обрали своєю головною передвиборною картою румунський вектор, підписавши двосторонню угоду про малий прикордонний трафік і давши таким чином можливість третині населення Молдови їздити в Румунію без віз. Під час саміту Центральної європейської ініціативи в Бухаресті 13 листопада 2009 року, молдовський прем'єр Влад Філат заявив, що «почувається в Румунії як удома». Спікер парламенту і одночасно в.о. президента Міхай Гімпу з нагоди національного Дня Румунії першого грудня сказав, що докладе максимум зусиль для безперешкодності оформлення румунського громадянства населенню Молдови.

Втім цілком логічно, що румунська влада протягом останніх кількох років вклала величезний політичний капітал у політичні еліти, які прийшли до влади в Молдові та починають отримувати від цього вагомі дивіденди. В грудні було оприлюднено результати проведеного в Молдові соціологічного дослідження «Барометр громадської думки», згідно з яким 50,4% опитаних вважають, що основним стратегічним партнером Кишинєва має бути Росія. За стратегічне партнерство з Румунією висловилися 8,7% респондентів⁷.

1 січня 2007 р. Румунія стала членом ЄС, даючи європейському простору найбільш оптимістичних європейських громадян. Здійснені попередніми роками опитування постійно виявляли, що євро-оптимізм тих 22 мільйонів румунів був на високому рівні. Чи залишилась такою ж довіра румунів в установи ЄС, за рік після вступу до цієї організації? Соціолог Думітру Санду каже, що з цієї точки зору, у 2007 р. румуни є такими як і в 2006 р. Зміни належать лише тренду. Практично, люди знали ще з 2005-2006 рр., що вступ в ЄС має відбутись, а тенденція позитивного сприймання власної ситуації позначена, головню, оптимізмом була явною в 2006 р. Згодом настав 2007 р. Тут речі прояснилися. Маємо висхідну позитивну тенденцію для певного типу задоволення що стосується життя та розглядання нинішнього моменту у порівнянні з минулим. Іншими словами, пересічний румун каже « цього року я живу краще ніж минулого року». Якщо

запитуєш його, взагалі, «яким є його життя?», то він задоволений.

Якщо європейські установи користувались необумовленою довірою румунів, речі були трохи відмінними щодо стосується установ з Румунії. За винятком церкви та війська, ставлення до румунських установ є скоріше негативним, їх сприймали, взагалі, як неефективними та корумпованими. Чи змінилось щось за цей перший рік в ЄС.

Відчувається відносно зменшення довіри до системи судочинства у 2007 р., у порівняно з минулим роком. Ми знаходимося у тій самій ситуації як і минулими роками, коли довіра румунів до національних установ є меншою ніж довіра до міжнародних устанав, дані останнього барометру громадської думки Фундації Сороса в Румунії від жовтня 2007 р.⁸

Такими є мажорні тенденції духовного стану щодо установ. Зрозуміло, якщо розглядати поверхово, то відчувається що справи дуже змінились у 2007 р. порівняно з 2006 р., але якщо розглядати глибше тоді дізнаємось, що, насправді, відчувається зростаючий позитивний тренд у зв'язку зі сприйманням власного життя, але негативний тренд в оціненні румунських національних установ. Щодо системи судочинства румун стає все критичнішим, щодо уряду – ні. Утім взагалі ставлення є негативним. Існують різні течії громадської думки, що розподілені по прошарках населення. Молоді міщани є найбільш динамічним сегментом румунського суспільства. Віра в майбутнє, підприємницька орієнтація у них більше виражені, ніж в інших верствах населення. На протилежному боці максимальне невдоволення виявляють літні особи, зокрема селяни.

Попередній звіт Єврокомісії щодо прогресу Румунії в галузі правосуддя, що мав бути оприлюднений у лютому, був відкладений на березень, зокрема через запізнення, із яким новий Європейський парламент приступив до роботи. Однак за цей місяць ситуація не змінилася, а ЄС дедалі вимагає від Бухареста рішучих реформ у сфері судочинства.

Реформи проводяться із запізненням, а Єврокомісія відзначає скоріше відсутність прогресу в рамках механізму співробітництва та контролю. Цей спеціальний наглядовий механізм був розпочатий щойно вхідження Румунії до Євросоюзу в січні 2007 р., через проблеми, що залишилися невіршеними до вступу країни, у сфері правосуддя та боротьби з корупцією.

Європейські джерела стверджують, що ситуація Румунії, була спричинена значною мірою виборчим контекстом, останні місяці 2009 р. пройшли під впливом президентських виборів. Хоча має попередній характер, теперішній звіт може стати основою для кінцевого, що буде оприлюднений влітку, коли Бухарест сподівається на рекомендацію зняти моніторинг з Румунії. До речі, уряд Емілія Бока включив до програми уряд завдання зняття моніторингу Єврокомісії з Румунії в липні, після кінцевого звіту.

Скоріше технічний, цей звіт аналізує ситуацію останніх шести місяців. Період упродовж якого Бухарест не зміг зберегти ритм реформи, зафіксований у 2009 р. і не зміг дотриматися взятих на себе зобов'язань. Є запізнення, включно й на парламентському рівні, щодо прийняття нових редакцій Цивільного процесуального та Кримінально-процесуального кодексів. Національна дирекція антикорупції, показала непогані результати. Порівняно з попередніми роками, вона досягла значного прогресу. Станом на сьогодні, до суду було передано близько 40 справ корупції у верхах. На пошуку і затриманні великих «хижаків», до речі, постійно наполягає Брюссель. ЄС дорікає Бухаресту призначення надто м'яких мір пока-

рання високим посадовцям, які вчинили корупційні діяння, що не сприяє запобіганню вчиненню злочинів іншими особами. І це тому, що у більшості випадків судді призначають винному мінімальне покарання. Крім цього тривалість судового розгляду справи часто виходить за межі «розумного строку». Так само дуже часто, щоб зтягнути розгляд справи, адвокати підсудних ініціюють оскарження в Конституційному суді окремих положень законодавства.

Отже, після вступу Румунії до ЄС у політичному житті країни спостерігається значне піднесення, викликане новим міжнародно-правовим статусом держави. Поряд із захистом національних інтересів Румунія проводить спільну зовнішню політику з Євросоюзом та НАТО, що позитивно вплинуло на її внутрішньо-політичний розвиток.

1. *Бурдяк В.* Євроінтеграційні процеси в Україні, Румунії, Молдові на початку XXI століття // Україна-Румунія-Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: Зб. наук. праць. – Чернівці: Букрек, 2009. – 480 с. 2. *Варзар І., Громов Г.* Ціна соціальних перетворень в Україні, Румунії та Молдові як фактор динамізації/гальмування їхньої співпраці у контексті євроінтеграційних процесів / Україна-Румунія-Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: Зб. наук. праць. – Чернівці: Букрек, 2002. – 512 с. 3. *Гакман С.* Проблеми кордонів в українсько-румунських взаєминах у контексті розширення НАТО та ЄС на Схід // Україна-Румунія-Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: Зб. наук. праць. – Чернівці: Букрек, 2006. – 512 с. 4. *Григорішин С.* Україна в зовнішньополітичній стратегії постсоціалістичної Румунії // Україна-Румунія-Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: Зб. наук. праць. – Чернівці: Букрек, 2002. – 512 с. 5. *Європейська інтеграція: крок за кроком* / Уклад. Д. Корбут. – К.: Фонд «Європа XXI», 2001. – 216 с. 6. *Кифяк В.* Особливості транскордонної співпраці у сфері туризму в контексті економічних відносин між Україною та Румунією (на прикладі єврорегіону Верхній прут) // Регіональна економіка. – № 1. – 2006. – С. 237-241. 7. *Петров В.* Нова стратегія зовнішньої політики Румунії: уроки для України // Україна-Румунія-Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: Зб. наук. праць. – Чернівці: Букрек, 2009. – 480 с. 8. *Cunoaete România – membră a Uniunii Europene / Academia Română, Societatea Română de Statistică.* – București: Editura Economică, 2007. – 821 с.